RAQAMLI KREDITLASHDA KICHIK TADBIRKORLARNING MA'LUMOTLAR MAXFIYLIGI VA XABARDOR ROZILIGINI TA'MINLASH

Xayot Haitov
mustaqil tadqiqotchi Toshkent shahridagi Singapur menejmentni rivojlantirish instituti

Annotatsiya

Ushbu tezisda kichik tadbirkorlarni raqamli kreditlashda ma'lumotlar maxfiyligi va xabardor rozilikni ta'minlash masalalari ko'rib chiqiladi. Qiyosiy tahlil va shartli vaziyat asosida ma'lumotlarni olish maqsadi, foydalanish chegarasi va xatolarni tuzatish tartibi tahlil qilinadi. Kredit arizasi uchun tushunarli axborot kartasidan foydalanish taklif etiladi. Rozilikni olish ma'lumotlarni himoya qilishning yagona vositasi emasligi, uni tashkiliy va texnik choralar bilan to'ldirish zarurligi ko'rsatilgan. Tavsiyalar umumiy metodik xususiyatga ega.

Kalit so'zlar: raqamli kreditlash, kichik tadbirkorlik, ma'lumotlar maxfiyligi, xabardor rozilik, axborot xavfsizligi, kredit axboroti.

Аннотация

В тезисах рассматриваются вопросы конфиденциальности данных и информированного согласия при цифровом кредитовании малого предпринимательства. На основе сравнительного анализа и условной ситуации рассмотрены цели получения информации, ограничения её использования и порядок исправления ошибок. Предложено применение понятной информационной карточки к кредитной заявке. Показано, что согласие не является единственным средством защиты данных и должно дополняться организационными и техническими мерами. Рекомендации носят общий методический характер.

Ключевые слова: цифровое кредитование, малое предпринимательство, конфиденциальность данных, информированное согласие, информационная безопасность, кредитная информация.

Abstract

This paper examines data confidentiality and informed consent in digital lending to small entrepreneurs. Comparative analysis and a hypothetical scenario address the purposes of data collection, limitations on use, and correction procedures. A concise information card accompanying the credit application is proposed. Consent is considered one element of data protection rather than a substitute for organisational and technical safeguards. The recommendations provide a general methodological framework.

Keywords: digital lending, small entrepreneurship, data confidentiality, informed consent, information security, credit information.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Kirish

Raqamli kreditlashda bank hisobvaraqlari, savdo tizimlari va boshqa manbalardan olinadigan ma'lumotlar tadbirkor faoliyatini baholashga xizmat qilishi mumkin. Biroq axborotdan foydalanish imkoniyati uning cheklanmagan tarzda yig'ilishi yoki boshqa maqsadlarga yo'naltirilishini anglatmaydi.

Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti — OECD maxfiylik tamoyillarida ma'lumot yig'ishni cheklash, uning sifatini ta'minlash, maqsadni belgilash, foydalanish doirasini chegaralash va xavfsizlik choralarini qo'llash kabi talablarni ajratib ko'rsatadi (OECD, 2013).

Kichik biznes ma'lumotlari tarkibida korxonaga oid tijorat axboroti bilan birga tadbirkor, xodim yoki xaridorga tegishli shaxsga doir ma'lumotlar ham uchrashi mumkin. Mazkur tadqiqotda bu toifalar bir xil huquqiy rejimga ega deb olinmaydi: ularga qo'llanadigan talablar amaldagi qonunchilik va ma'lumot turiga bog'liq.

Tadqiqotning maqsadi — raqamli kredit arizasida ma'lumotlardan foydalanish shartlarini tadbirkorga tushunarli taqdim etish va ularni tekshirishning ixcham tartibini taklif etish.

Tadqiqot uslubi

Tadqiqotda xalqaro metodologik manbalarni qiyosiy o'rganish va shartli vaziyatni tahlil qilish usullari qo'llanildi. OECDning maxfiylik tamoyillari hamda Jahon bankining kredit axboroti bo'yicha materiallari asos sifatida olindi.

Natijalar muayyan tashkilot faoliyatining huquqiy ekspertizasi emas. Rozilik talab qilinishi, ma'lumotni saqlash muddati va undan foydalanish asoslari har bir holatda tegishli qonunchilik bilan tekshirilishi lozim.

Natijalar

Muammo: rozilik bor, tushunish yetarlimi?

Tadqiqotda rozilik shaklini tasdiqlash bilan uning mazmunini tushunish alohida masalalar sifatida ko'rib chiqildi. Jahon bankining kredit axboroti bo'yicha qo'llanmasida mijozlar ma'lumot nima uchun olinishi va undan qanday foydalanilishini oldindan bilishi zarurligi ta'kidlanadi. Rozilikni amaliyotda to'g'ri tashkil etish esa murakkab bo'lishi mumkin (World Bank, 2019).

Shartli vaziyatda tadbirkor kredit arizasini yuborishda «ma'lumotlarimdan foydalanishga roziman» degan umumiy bandni tasdiqlaydi. Lekin qaysi hisobvaraqlar tekshirilishi, ma'lumot kimga berilishi va qancha vaqt saqlanishi ko'rsatilmagan bo'lsin. Bunday matn ushbu savollarga javob bermaydi. Uni huquqiy jihatdan baholashdan oldin ham tushunarlilik nuqtayi nazaridan aniqlashtirish mumkin.

Taklif: qisqa axborot kartasi

Kredit arizasiga asosiy shartlarni sodda tilda bayon qiladigan axborot kartasini ilova qilish taklif etiladi. U batafsil hujjatlarni almashtirmaydi, balki muhim ma'lumotni topishni osonlashtiradi.

1-jadval.

Kredit arizasi uchun taklif etilayotgan axborot kartasi

Savol	Taqdim etiladigan axborot
Nima olinadi?	Ma'lumot toifalari, manbalari va qamrab olinadigan davr
Nima uchun olinadi?	Kredit arizasini baholash yoki boshqa alohida belgilangan maqsad
Kim foydalanadi?	Mas'ul tashkilot va tegishli axborot oluvchilar
Qancha vaqt saqlanadi?	Muddat yoki uni belgilash mezoni
Xato aniqlansa nima qilinadi?	Murojaat kanali va tekshiruv tartibi

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Rozilik shartlari qanday?	Rozilik qo'llanadigan holatlar, uni o'zgartirish imkoniyati va oqibatlari

Kartadagi maqsad imkon qadar aniq ifodalanishi kerak. OECD tamoyillariga ko'ra, ma'lumot yig'ish maqsadi yig'ish vaqtigacha yoki shu paytda belgilanadi; keyingi foydalanish ham belgilangan maqsadlar bilan cheklanadi, tegishli istisnolar esa alohida asosga ega bo'ladi (OECD, 2013).

Tekshiruv: ma'lumot xatosi qanday ko'rib chiqiladi?

Yana bir shartli holatda korxonaning o'z hisobvaraqlari o'rtasidagi o'tkazma savdo tushumi sifatida noto'g'ri tasniflangan bo'lsin. Tadbirkor xatoni ko'rsatganda, taklif etilayotgan tartib quyidagicha ishlaydi:

Murojaatni qayd etish → dalillarni tekshirish → asosli tuzatish kiritish → zarur bo'lsa bahoni qayta hisoblash → natijani bildirish.

Jahon bankining kredit axboroti tamoyillarida noto'g'ri ma'lumotga e'tiroz bildirish, tekshiruv natijasini olish va asosli holatda uni tuzatish imkoniyati muhim o'rin tutadi (World Bank, 2011).

Biroq ma'lumotni tuzatish kreditning albatta tasdiqlanishini anglatmaydi. U qarorning to'g'ri axborot asosida ko'rib chiqilishini ta'minlashga qaratiladi.

Rozilikdan tashqari, kirish vakolatlarini chegaralash, ma'lumotlardan foydalanish harakatlarini qayd etish va ruxsatsiz oshkor etishdan himoyalash ham zarur. OECD tamoyillarida xavfsizlik va hisobdorlik rozilik bilan cheklanmaydigan mustaqil yo'nalishlar sifatida belgilangan.

Xulosa va tavsiyalar

Raqamli kreditlashda maxfiylikni ta'minlash rozilik bandini tasdiqlatish bilangina cheklanmasligi kerak. Tadbirkorga ma'lumotlarning tarkibi, foydalanish maqsadi va tekshirish imkoniyatlari tushunarli ko'rsatilishi lozim.

Quyidagilar tavsiya etiladi:

- Kredit arizasiga qisqa va tushunarli axborot kartasini kiritish.
- Ma'lumot olish maqsadini hamda tegishli huquqiy asosni aniq belgilash.
- Xatolar bo'yicha murojaatlarni tekshirish va javob berish tartibini hujjatlashtirish.
- Rozilik jarayonini kirish nazorati va axborot xavfsizligi choralari bilan to'ldirish.

Taklif etilgan yondashuvning amaliy foydasini keyinchalik axborotning tushunarliligi, murojaatlarni ko'rib chiqish jarayoni va xatolarni tuzatish natijalari orqali baholash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. OECD (2013) The OECD Privacy Framework. Paris: OECD.
2. OECD (2023) Report on the implementation of the OECD Privacy Guidelines. Paris: OECD Publishing.
3. World Bank (2011) General principles for credit reporting. Washington, DC: World Bank.
4. World Bank (2019) Credit Reporting Knowledge Guide 2019. Washington, DC: World Bank.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.